

woordsoorten

*Je kan deze woorden aanduiden in zinnen.
Je kan zinnen aanvullen met deze woorden.*

- verwijswwoorden
- signaalwoorden – verbindingswoorden
- lidwoord
- zelfstandig naamwoord
- bijvoeglijk naamwoord
- werkwoord
- voegwoord
- telwoord
- voorzetsel

zinsdelen

*Je kan zinnen verdelen in zinsdelen.
Je kan de gekende zinsdelen benoemen.*

- Onderwerp
- Persoonvorm
- Lijdend voorwerp
- Meewerkend voorwerp

Op de toets noteer ik de uitleg over lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp nog eens! Ond en pv kan je zelfstandig aanduiden zonder extra uitleg.

spreekwoorden

*Je kan spreekwoorden aanvullen.
Je verbindt gegeven uitleg met het juiste spreekwoord.*

WOORDEN

1. VERWIJSWOORDEN

Een verwijswoord is een woord in een zin dat naar een woord (of woordgroep) verwijst dat al eerder gebruikt werd in de zin.

Onthoud: de-woorden => die (de bloemen die ...)

het-woorden => dat (het paard dat...)

Opdracht 1: Vul het juiste verwijswoord in (kies uit: hij, ze, het, hem, haar, ze).

Onderstreep (met een lat!) waarnaar verwezen wordt.

De jongen voetbalt op het grote veld. Hij scoort een prachtig doelpunt.

Het dikke boek ligt nog op de tafel. Heb jij het al helemaal gelezen?

De auto staat al de hele week in de garage. Ik moet hem vandaag echt wassen.

Mijn tante woont sinds kort in Amsterdam. Ik ga volgende week bij haar op bezoek.

Waar liggen mijn sleutels nou? Ik kan ze echt nergens meer vinden.

De nieuwe kast staat in de woonkamer. Hij is volledig gemaakt van eikenhout.

De kinderen spelen vrolijk in de tuin. Ze hebben ontzettend veel plezier samen.

Mijn neef komt logeren. Hij slaapt in de logeerkamer.

De klasgenoten zingen het lied dat ze samen inoefenden.

Opdracht 2: Omcirkel de verwijswwoorden in de zinnen hieronder. Onderstreep (met een lat!) waarnaar verwezen wordt.

Ik ben dringend op zoek naar de leraar die mij gisteren zo goed hielp.

Het ingewikkelde probleem dat we tijdens de vergadering bespraken, is opgelost.

De jongens vragen de weg. Ik geef hen uitleg.

Die bloemen zijn verwelkt. Ze mogen in de vuilbak.

Roep je de meisjes? Ze moeten komen eten.

De leerkracht die toezicht heeft spreekt mij aan.

De namen die je noemt hoorde ik nog nooit.

Zulke woorden gebruik je niet. Ze kwetsen!

Het welpje in de zoo kijkt door het raam. Het is gebarsten.

Opdracht 3: Herschrijf de zin. Vervang de onderstreepte woorden door een korter verwijfswoord.

Heb je de computer al uitgezet?

Heb je hem al uitgezet?

De bloemist geeft de mooie bloemen aan mijn moeder.

ze

De boer voert het paard vroeg in de ochtend.

Hij

Zie je de wilde vogels daar in de lucht vliegen?

ze

2. SIGNAALWOORDEN – VERBINDINGSWOORDEN

Signaalwoorden zijn korte woorden die een verband leggen tussen verschillende delen van een zin of zinsdeel.

Soort verband	Signaalwoorden	Voorbeelden
tijd	eerst, vroeger, later, dan, daarna, toen, vooraleer, voordat, nadat, ten slotte, wanneer	Vroeger maakte ik mijn huiswerk in de opvang. Thuis maak ik eerst mijn huiswerk, dan leer ik voor de toets en ten slotte maak ik mijn boekentas.
tegenstelling	maar, echter, hoewel, toch, daarentegen	Ik houd van boeken, maar mijn zus niet. Hoewel het stormde, ging ik naar buiten. Ik ben ziek. Toch ga ik naar school.

voorwaarde	als ... dan, wanneer, tenzij	Ik ga buiten spelen, tenzij het regent. Als de batterij van mijn tablet leeg is, dan laad ik mijn tablet op. Wanneer ik ziek ben, ga ik naar de dokter.
voorbeeld	bijvoorbeeld, zoals	Draag morgen jouw sportkledij, bijvoorbeeld jouw dansbroek en voetbalshirt. Ik eet graag fruit, zoals bananen, appels en peren.
vergelijking	als, dan, zoals, zo, in vergelijking met	Jij bent zo sterk als een paard. Zij is zo sluw als een vos.
opsomming	en, ook, ten eerste, ten tweede, vervolgens, ten slotte, verder, ook, nog	Ik ben in veel dingen goed. Ten eerste kan ik goed tekenen. Ik kan ook mijn fantasie gebruiken. Verder ben ik nog sterk in rekenen.
middel	om te, daarmee, waarmee, opdat, door middel van, met behulp van, met	Ik maak de oefeningen met behulp van een rekenmachine. Zij gaat naar zee met de trein.
oorzaak-gevolg	door, doordat, waardoor, hierdoor	Ik ben mijn zwemzak vergeten waardoor ik niet naar de zwemles kon. Doordat hij in de file stond, kwam hij te laat. Door de regen is mijn haar gekruld.

Opdracht 1: Omcirkel de signaalwoorden in de zinnen.

Deze jurk is mooi, maar wel heel duur.

Ze gingen zwemmen, omdat het snikheet was.

Als je huiswerk klaar is, mag je op de computer spelen.

Eerst moeten de aardappelen koken, daarna kan je ze in schijfjes snijden.

Waarmee kuis jij de ramen? Met behulp van een spons en een zeemvel.

Leer goed je lessen, dan kan je veel punten halen.

Vroeger wou ze piloot worden, maar nu studeert ze voor arts.

Voor je die koers wil fietsen moet je eerst hard trainen.

Ik eet graag desserten zoals ijs, pannenkoeken en wafels.

Doordat we te laat kwamen, kregen we geen ticketje meer.

Ik kom langs met de fiets.

Opdracht 2: Herschrijf de zin door gebruik te maken van het signaalwoord.

De kok doet zijn schort aan. Hij zet alle ingrediënten klaar. (daarna)

De kok doet zijn schort aan, daarna zet hij alle ingrediënten klaar.

Vandaag zijn we niet op school. We gaan op schoolreis. (want)

Vandaag zijn we niet op school, want we gaan op schoolreis.

Ik eet graag fruit. Ik eet graag kiwi's, aardbeien en mango's. (zoals)

Ik eet graag fruit, zoals kiwi's, aardbeien en mango's.

Opdracht 3: Vul de juiste signaalwoorden in.

In de vakantie mocht ik laat opblijven, maar dat mag nu niet meer.

Ik moet eerst de groenten kuisen, dan moet ik ze in stukjes snijden.

Daarna mogen ze in de saus.

Maarten houdt van film kijken. Daarom gaat hij morgen naar de cinema.

Als jij de afwas doet, zal ik stofzuigen.

Met aardappelen kan je veel dingen maken zoals frietjes, puree en chips.

3. LIDWOORD – ZELFSTANDIG NAAMWOORD – BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

Zelfstandige naamwoorden geven een naam aan personen, planten, dieren en dingen. Je kan deze herkennen omdat er een lidwoord kan voorstaan en je kan er meestal een meervoud en verkleinwoord van maken.

Bloem – keuken – auto – schommel – paard

Eigenaam = een naam van een persoon, land, rivier ... We schrijven dit met hoofdletter.

België, Sarah, Maisara, Tielt, Lina,...

Bijvoeglijk naamwoord

Het bijvoeglijk naamwoord staat steeds bij een zelfstandig naamwoord en zegt iets of HOE het zelfstandig naamwoord is, bijv. een *zwarte* koe.

Lidwoorden - er zijn drie lidwoorden, de, het en een.

Een lidwoord staat voor een zelfstandig naamwoord, bijv. **de** koe.

- o bepaalde lidwoorden: de, het
- o onbepaald lidwoord: een

Opdracht 1: Onderstreep in de zinnen de woordsoorten in het juiste kleur.

- lidwoord: zwart
- zelfstandig naamwoord: blauw
- bijvoeglijk naamwoord: groen
- eigennamen: rood

1. De grote hond rent vrolijk naar Sophie.
2. In Parijs staat een prachtige toren te glanzen in de zon.
3. Maria koopt het spannende boek in de winkel.
4. De snelle auto van Max scheurt door de smalle straat.
5. Het kleine meisje geeft een mooie bloem aan Emma.
6. Daan bezoekt het oude museum in Amsterdam.
7. De vriendelijke bakker bakt een lekker brood voor Omar.
8. Een wilde tijger ontsnapte gisteren uit Artis.
9. Julia draagt een warme jas tijdens de koude winter.
10. Lucas maakt de moeilijke puzzel op de houten tafel.

Opdracht 2: Onderstreep de bijvoeglijke naamwoorden in het blauw en trek een pijl naar het zelfstandig naamwoord.

De mooie kast hangt vol stijlvolle kleren.

De grote meneer wandelt met een wandelstok op de smalle stoep.

In die grote stad rijden bijzonder veel kleine auto's.

Mama koopt een nieuwe bril met groene glazen.

Het lange gras wordt opgegeten door een gevlekte koe.

Het lieve meisje met de blauwe ogen keek in mijn richting.

Er liggen rode en groene appels in de fruitschaal.

Die dikke, oude hond zal niet lang meer leven.

4. WERKWOORDEN

Een werkwoord is eigenlijk een doe-woord. Het vertelt je wat een mens, een dier of een ding aan het doen is. Je vindt werkwoorden in verschillende vormen in een zin.

Opdracht 1: Staat deze zin in de verleden tijd (v.t.) of tegenwoordige tijd (t.t.)?

Het meisje heeft de politie gebeld.	☒ v.t.	☐ t.t.
De politie drukt de arm van de dief tegen de grond.	☐ v.t.	☒ t.t.
Erik beleefde hele mooie tijden in Afrika.	☒ v.t.	☐ t.t.
De luchtballon landde in een weiland.	☒ v.t.	☐ t.t.
De vuilnismannen hebben het vuil op een berg gestort.	☒ v.t.	☐ t.t.
Vader beantwoordt de vragen van zijn zoon.	☐ v.t.	☒ t.t.
Ik feest graag tot 's morgens door.	☐ v.t.	☒ t.t.
Mijn opa sport nog elke dag.	☐ v.t.	☒ t.t.
De aap klom in de boom.	☒ v.t.	☐ t.t.
De kok bereidde een heerlijk maal.	☒ v.t.	☐ t.t.
De man die gevallen is, bloedt vreselijk.	☐ v.t.	☒ t.t.

Opdracht 2: Onderstreep de werkwoorden in de zinnen. In één zin kunnen meerdere werkwoorden staan!

De orkaan heeft een enorme ravage aangericht.

Mijn kleine broertje kleedt zichzelf aan.

Jan heeft in zijn arm geknepen om te zien of hij droomde.

Ik meld het wel als mijn werk klaar is.

Het huis schudde heen en weer tijdens de aardbeving.

Het kindje heeft alle kaarsjes van zijn taart uitgeblazen.

We hebben samen gezongen en gedanst.

De commissaris heeft twee bandieten opgepakt en opgesloten in de cel.

Sta nu even stil!

Op de trein toon ik mijn ticketje aan de conducteur, die er een gaatje in knipt.

5. VOEGWOORD

Een voegwoord is een woord dat twee zinnen, woorden of stukjes van een zin aan elkaar plakt. Het helpt om zinnen langer en mooier te maken.

Voorbeelden van voegwoorden: en, maar, want, of, dus,...

Opdracht 1: Zet de zinnen aan elkaar met het voegwoord dat tussen haakjes staat.

Mijn konijn is ziek. Ik ga naar de dierenarts. (dus)

Mijn konijn is ziek, dus ga ik naar de dierenarts

Op vrijdag gaan we op bezoek bij mijn tante. We eten spaghetti. (en)

Op vrijdag gaan we op bezoek bij mijn tante en eten we spaghetti.

Ik kan dit alleen. Het zou fijn zijn als je even helpt. (maar)

Ik kan dit alleen, maar het zou fijn zijn als je even helpt.

Opdracht 3: Omcirkel het voegwoord in de zin.

Ik bleef thuis, want ik was ziek.

Sara leest een boek terwijl haar broer televisie kijkt.

We gaan wandelen als het droog blijft.

Tom wilde spelen, maar hij moest eerst huiswerk maken.

Je mag kiezen als je appelsap of water wilt drinken.

De kat liep weg toen de hond begon te blaffen.

Ik neem een jas mee, omdat het koud is.

Lisa zingt en haar vriendin speelt gitaar.

We vertrekken vroeg, zodat we op tijd aankomen.

Hij eet gezond, hoewel hij soms snoep koopt.

6. TELWOORD

Je hebt **hoofdtelwoorden** en **rangtelwoorden**.

HOOFDTELWOORDEN:

Bepaalde hoofdtelwoorden: zeven, één, dertig,...

Onbepaalde hoofdtelwoorden: weinig, veel, minder, zoveel,...

RANGTELWOORDEN:

Bepaalde rangtelwoorden: zevende, eerste, dertigste,...

Onbepaalde rangtelwoorden: minste, zoveelste, middelste, laatste,...

Opdracht 1: Onderstreep alle telwoorden **aan** in de tekst hieronder.

Vorige zaterdag organiseerde de school haar vijfde sportdag. Meer dan tweehonderd leerlingen namen deel aan de wedstrijden. In de voormiddag moesten de kinderen drie verschillende proeven afleggen. Emma werd eerste bij het lopen, terwijl Noah als derde eindigde. Tijdens de pauze aten we twee broodjes en dronken we één flesje water. In de namiddag speelde klas 6A hun vierde voetbalwedstrijd van het tornooi.

Uiteindelijk wonnen ze met zes doelpunten tegen vier. Aan het einde van de dag kreeg elke deelnemer een medaille voor zijn of haar inzet.

7. VOORZETSEL

Voorzetsels zijn kleine woorden die vertellen **waar** iets is, **wanneer** iets gebeurt of **hoe** dingen met elkaar te maken hebben. Ze staan **vaak vóór** een woord met een lidwoord (de, het, een).

op de doos, **onder** de tafel, **tijdens** de speeltijd, **naast** de kast, **na** school,...

Opdracht 1: Onderstreep de voorzetsels.

De kat ligt onder de tafel.

Wij wandelen door het bos naar het meer.

Het boek ligt naast mijn schooltas.

Sarah fietst naar school met haar broer.

De vogel vloog boven de huizen.

Ik zet het glas op de tafel.

Tijdens de vakantie logeren we bij oma en opa.

De kinderen spelen achter de sporthal.

Hij kreeg een brief van zijn vriend.

Sinds vorige week regent het bijna elke dag.

Opdracht 2: Vul aan met een passend voorzetsel.

De bal rolde onder de kast.

Wij fietsen morgen naar school.

De kat sprong op de stoel.

Het vliegtuig vloog hoog boven de wolken.

Tijdens de speeltijd zat ik naast mijn vrienden.

Het cadeau kwam van oma en opa.

De kinderen liepen in het bos.

Mijn jas hangt aan de deur.

Tijdens de vakantie gaan we naar zee.

De hond lag rustig onder de tafel.

ZINNEN

8. ZINSELEN

Een zin is opgebouwd uit bouwstenen, stukjes die samen horen en die ervoor zorgen dat een zin goed samenhangt. Een zinsdeel kan uit meerdere woorden bestaan!

Je kan elk stukje vooraan in je zin plaatsen en zo een andere zin maken, die nog altijd goed klinkt en klopt.

Voorbeeld:

De kat / slaapt / in de living / in haar mandje.//

Slaapt / de kat / in de living / in haar mandje?//

In de living / slaapt / de kat / in haar mandje.//

In haar mandje / slaapt / de kat / in de living.//

9. ONDERWERP (OND.) EN PERSOONSVORM (P.V.)

Persoonsvorm: De persoonsvorm vind je door van de zin een **ja-nee**vraag te maken.

Bijvoorbeeld: "Het beest zit al zo lang opgesloten" => "Zit het beest al zo lang opgesloten?"

De persoonsvorm is dan **het eerste woord in de ja-nee**vraag. De persoonsvorm is **altijd maar 1 woord!**

Onderwerp: Het onderwerp vind je door jezelf de vraag te stellen: "**Over wie of wat gaat het hier?**"

Bijvoorbeeld: "Het beest zit al zo lang opgesloten" => Over wie of wat gaat het: het beest. **Het onderwerp staat ook net na de persoonsvorm in de ja/nee-vraag en kan meer dan 1 woord zijn!**

Oefeningen zinsdelen + onderwerp en persoonsvorm: op het einde van de taalbundel

10. LIJDEND VOORWERP (LV)

Lijdend voorwerp:

Het ding of de persoon waar de actie mee gebeurt.

TIP: je kan het lijdend voorwerp vervangen door het woordje "iets" of "iemand".

Voorbeelden:

- Sara eet een appel.
 - Wie doet iets? → Sara
 - Wat eet Sara? → een appel (lijdend voorwerp)
 - Sara eet 'iets'.
- De hond bijt Mieke.
 - Wie doet iets? → de hond
 - Wie bijt de hond? → Mieke (lijdend voorwerp)
 - De hond bijt 'iemand'.

Opdracht 1: Verdeel in zinsdelen, je onderstreept de p.v. 2x, het onderwerp 1x. Schrijf LV onder het lijdend voorwerp.

De jongen trapt Milan. ||
LV

Mama bakt een taart. ||
LV

Emma leest een spannend boek. ||
LV

De kat vangt een muis. ||
LV

Opa schildert een landschap. ||
LV

Wij drinken limonade. ||
LV

De meester vertelt een verhaal. ||
LV

Lucas maakt zijn huiswerk. ||
LV

We knuffelen oma. ||
LV

De hond vindt zijn speeltje. ||
LV

Mijn zus koopt een nieuwe fiets. ||
LV

De kinderen bouwen een zandkasteel. ||
LV

Vader was de auto. ||
LV

Sarah tekent een bloem. ||
LV

De bakker verkoopt brood. ||
LV

Ik schrijf een brief. ||
LV

11. MEEWERKEND VOORWERP (MV)

Meewerkend voorwerp:

Het **meewerkend voorwerp** is de persoon of het dier **voor wie of aan wie iets gebeurt**.

Voorbeeld

Mama geeft Lars een cadeau.

- Wie doet iets? → Mama (onderwerp)
- Wat geeft mama? → een cadeau (lijdend voorwerp)
- Aan wie geeft mama een cadeau? → **Lars** (meewerkend voorwerp)

☛ **Lars krijgt iets. Daarom is Lars het meewerkend voorwerp.**

Handig trucje => Zoek eerst het lijdend voorwerp. Vraag daarna:

- **Aan wie?**
- **Voor wie?**

Het antwoord is vaak het **meewerkend voorwerp**.

Opdracht 1: Vul de zinnen aan met een meewerkend voorwerp.

Mama bakt een taart voor de jarige.

Opa schildert een landschap voor z'n kleinzoon.

De meester vertelt een verhaal aan de leerlingen.

Mijn zus koopt een fiets voor haar zontje.

Sarah tekent een bloem voor de meester.

De bakker verkoopt brood aan z'n klanten.

Ik schrijf een brief aan de minister.

Opdracht 2: Verdeel in zinsdelen, je onderstreept de p.v. 2x, het onderwerp 1x. Schrijf LV onder het lijdend voorwerp, schrijf MV onder het meewerkend voorwerp.

Mama | geeft | haar zoon | een koekje. ||
MV LV

De juf | leest | de klas | een verhaal | voor. ||
MV LV

Opa | stuurt | zijn kleindochter | een kaartje. ||
MV LV

Ik | leen | mijn vriend | een potlood. ||
MV LV

Vader | koopt | mijn zus | een nieuwe fiets. ||
MV LV

De ober | brengt | de klanten | het eten. ||
MV LV

Sarah | toont | haar mama | haar tekening. ||
MV LV

De bakker | verkoopt | de klant | een brood. ||
MV LV

Wij | geven | de meester | een cadeau. ||
MV LV

Tom | schrijft | zijn oma | een brief. ||
MV LV

De coach geeft de spelers een opdracht. ||
MV LV

Emma vertelt haar vriendin een geheim. ||
MV LV

De buurman leent ons zijn ladder. ||
MV LV

Ik maak mijn broer een boterham. ||
MV LV

De postbode bezorgt de vrouw een pakket. ||
MV LV

Papa leest ons een spannend boek voor. ||
MV LV

De leerling stelt de juf een vraag. ||
MV LV

Mijn tante schenkt mij een boek. ||
MV LV

De dierenverzorger geeft de apen hun eten. ||
MV LV

De koning geeft de ridder een beloning. ||
MV LV

De verpleegster geeft de patiënt zijn medicijn. ||
MV LV

Mijn broer vertelt mij een grappig verhaal. ||
MV LV

De kunstenaar toont de bezoekers zijn schilderijen. ||
MV LV

Oma bakt haar kleinkinderen pannenkoeken. ||
MV LV

De winkelier verkoopt de klant een jas. ||
MV LV

De kapitein geeft de matrozen een bevel. ||
MV LV

Ik stuur mijn tante een e-mail. ||
MV LV